

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ : “ชย — การชนะ”

คำว่า **ชย** เป็นคำภาษาบาลี มีรากศัพท์มาจาก ชิ ชาติ ลงในอรรถว่า ชนะ ลง ณ ปัจจัย แปลง อิ ที่ ชิ เป็น เอ แล้ว แปลง เอ เป็น อย และ ลบ ณ จึงสำเร็จรูปเป็น **ชย** อ่านว่า ชะ-ยะ แปลเป็นไทย ว่า ชนะ, ชัยชนะ หรือ มีชัย มีความหมายครอบคลุมการชนะทุกอย่าง แต่สำหรับในทางพระพุทธศาสนา แล้ว มุ่งหมายถึงการชนะที่แท้จริง คือการชนะอกุศล ชนะกิเลสของตนเองเป็นสำคัญ ดังข้อความจาก พระไตรปิฎกที่ได้ยกมา ดังต่อไปนี้

“ผู้ใด พึงชนะมนุษย์พินหนึ่งคุณด้วยพินหนึ่ง (คือ หนึ่งล้านคน) ในสงคราม
ผู้นั้น หาชื่อว่าเป็นยอดแห่งชนผู้ชนะในสงคราม ไม่
ส่วน ผู้ใด ชนะตน คนเดียวได้ (ด้วยการชนะกิเลสมีโลภะเป็นต้น ของตนเอง)
ผู้นั้นแล เป็นยอดแห่งผู้ชนะในสงคราม”
(พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คถากรรมบท)

“คนนั้นแล อันบุคคลชนะแล้ว ประเสริฐ
ส่วนหมู่อื่นนอกนี้ อันบุคคลชนะแล้ว ไม่ประเสริฐเลย”

ในอรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า

“ขึ้นชื่อว่าความชนะ ของบุคคลผู้ชนะผู้อื่น ไม่ประเสริฐ; ส่วนผู้ใด ชนะตนได้
ด้วยการชนะกิเลส, ความชนะ ของผู้นั้น ประเสริฐ; เพราะว่า ใคร ๆ
ไม่อาจทำความชนะนั้นให้กลับพ่ายแพ้ได้”

(พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คถากรรมบท และอรรถกถา)

พระพรหมทัตตเถระ กล่าวว่า

“บุคคลโกรธตอบบุคคลผู้โกรธ จัดว่าเป็นคนเลวกว่าบุคคลผู้โกรธ เพราะความโกรธตอบนั้น,
บุคคลผู้ไม่โกรธตอบบุคคลผู้โกรธ ชื่อว่า ชนะสงครามที่ชนะได้ยาก, บุคคลใด รู้ว่าบุคคลอื่นโกรธแล้ว
มีสติ สงบใจได้ บุคคลนั้น ชื่อว่า ประพฤติประโยชน์แก่ทั้ง ๒ ฝ่าย คือ แก่ตนและแก่บุคคลอื่น”

(พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา พรหมทัตตเถรคาถา)

“พึงชนะความโกรธ ด้วยความไม่โกรธ
พึงชนะความไม่ดี ด้วยความดี
พึงชนะความตระหนี่ ด้วยการให้
พึงชนะการมักกล่าวคำเหลวไหล ด้วยคำสัตย์
พึงกล่าวคำสัตย์ ไม่พึงโกรธ”

(พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คถากรรมบท)

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นเครื่องอุปการะเกื้อกูลสำหรับพุทธบริษัท เพื่อความเจริญขึ้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่เพื่อให้เกิดอกุศล ไม่ใช่เพื่อให้อกุศลธรรมเกิดมากขึ้น

จากพระพุทธรูปที่ได้อุทฺธมาโดยเฉพาะในบทสุดท้ายนั้น ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องยาก ทำได้ยาก บางคนอาจจะบอกว่าทำไมได้แน่ เนื่องจากว่ายังเป็นคนที่มึนงงสับสนเหลือเกิน จะชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธเป็นเรื่องที่ยากจริง ๆ เมื่อถูกด่าถูกว่า ถูกกระทบกระทั่ง ก็อดทนไม่ได้ ต้องโกรธตอบทันที ได้ตอบทันที (ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง) แต่ขอให้ทราบว่า[พระพุทธรูปนี้]ไม่เกี่ยวข้องกับการชนะบุคคลอื่นเลยแม้แต่น้อย เพียงแต่เรารู้ว่าชนะความโกรธที่เรา มี โดยเป็นกุศลจิตของเราที่เกิดขึ้นชนะความโกรธ ขณะนั้นก็ชื่อว่าชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธแล้ว, การชนะความไม่ดีด้วยความดี ก็คือในขณะนั้นเป็นกุศลของเราเองที่เจริญขึ้น อบรมขึ้น เพื่อที่จะชนะความไม่ดีที่มีอยู่ในตัวเราเอง ไม่ใช่ไปชนะบุคคลอื่น

ขณะใดที่เกิดความตระหนี่เหนียวแน่น ขณะนั้นเป็นอกุศลของเราที่เกิดขึ้น แล้วจะเอาชนะความตระหนี่ที่มีในขณะนั้นได้อย่างไร? มีด้วยวิธีเดียวคือ ชนะด้วยการให้ ให้ทันทีในขณะนั้น ย่อมชนะความตระหนี่ได้ แต่ถ้ายังริรออยู่ ย่อมไม่ชนะอย่างแน่นอน, ขณะที่พูดเหลวไหล พูดไม่ตรง พูดไม่จริง ย่อมรู้ได้ว่าเป็นเพราะอกุศลที่เกิดขึ้นจึงพูดอย่างนั้นออกไป การที่จะชนะได้ก็ด้วยการกล่าวคำจริง กล่าวคำสัตย์เท่านั้น

ถ้าแต่ละบุคคลมีความคิดว่า “ความไม่ดีที่กำลังมีนั้นเป็นความไม่ดีของเราเอง แล้วจะหมดไปได้ จะชนะได้ ก็ด้วยความดีที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ความดีเท่านั้น ที่จะชนะความไม่ดีได้” ถ้าระลึกได้เช่นนี้ ในขณะนั้นความดีก็จะเกิดขึ้นทันที เจริญขึ้นทันที เป็นความเจริญขึ้นแห่งกุศลธรรมอย่างแท้จริง

ดังนั้น พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นเครื่องอุปการะเกื้อกูลให้ผู้ที่ได้ฟังได้ศึกษาน้อมประพฤติปฏิบัติตามด้วยความจริงใจ เพื่อเป็นผู้มีความประพฤติที่งดงามทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันเป็นความดีตั้งแต่เบื้องต้นที่แต่ละบุคคลควรจะอบรมให้มีขึ้นในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งสูงสุด คือการรู้แจ้งอริยสัจธรรม ถึงการดับกิเลสทั้งหลายทั้งปวงได้อย่างหมดสิ้น เป็นผู้ที่ชนะอย่างแท้จริง ด้วยการชนะกิเลสของตนเอง กิเลสที่ดับได้แล้ว ไม่สามารถกลับมาเกิดอีกได้ ทำให้เป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ให้กับกิเลสอีกต่อไป

การชนะในทางโลก ไม่ใช่การชนะที่แท้จริง การชนะที่แท้จริง คือการชนะกิเลสของตนเอง โดยเริ่มที่การอบรมเจริญปัญญา ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปตามลำดับ มีพระธรรมเป็นที่พึ่ง ฝึกตนด้วยพระธรรม พระธรรมเท่านั้นที่จะเกื้อกูลได้จริง ๆ.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ.: www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]